

Oftalmopedie

PhDr. Lenka Gajzlerová, Ph.D.
gajzlerova@ped.muni.cz

Oftalmopedie

- zabývá se výchovou, vzděláváním a rozvojem osob se zrakovým postižením
- osoby nevidomé
- slabozraké – různé snížení úrovně zrakové percepce
- cíl
 - maximální rozvoj osobnosti jedince se zrakovým postižením
 - dosažení nejvyššího stupně socializace

Terminologie

- Oftalmopedie → oftalmos = oko
- Tyflopédie → tyflos = slepý
- paidea = výchova
- v zahraničí – termín
 - speciální pedagogika zrakově postižených
 - Visual Impairment
 - Sehbehinderung

Zrakové postižení

- stav zrakového vnímání, který i přes optimální korekci člověku způsobuje obtíže v běžném životě
- u nevidomých (nejtěžší forma zrak. postižení) – schopnost úplně vyloučena
- ovlivňuje celou osobnost
- vznik tzv. senzorické deprivace

Zrakové vnímání = vidění

- = složitý proces, jehož kvalita je určována funkcemi zrakového analyzátoru
 - **zraková ostrost** - nejdokonalejší v místě žluté skvrny
 - vyšetření – optotyp; vyjádřen ve zlomku 5/5; 6/6
 - **zorné pole** – prostor kolem místa vidění, kam se přímo před sebe díváme
 - **barvocit** – schopnost rozeznávat barvy neboli světla různé vlnové délky; vnímáme žlutou skvrnou (nejvíce čípků)
 - **adaptace** – schopnost oka přizpůsobit se intenzitě světla
 - **akomodace** – schopnost oka vidět ostře na různou vzdálenost
 - **binokulární vidění** – schopnost oka vidět oběma očima pozorovaný předmět jednoduše
 - **citlivost na kontrast** – schopnost oka rozlišit rozdílný jas dvou ploch viděných současně

Etiologie a klasifikace

- podle doby vzniku
 - získané – působí jako trauma
 - vrozená – zátěží pro psychický vývoj
- podle příčin vzniku
 - orgánové – orgán jako celek, nebo jeho části
 - funkční – oslabuje výkon oka
- podle oblastí poruch zrakového vnímání
- podle stupně zrakové vady

Stupně zrakové vady

- vycházíme z vizuálního potenciálu člověka – stav vizu/zrakové ostrosti a zachovaného rozsahu zorného pole
 - **slabozrakost** (lehká, střední, těžká)
 - **těžce slabý zrak** (zbytky zraku)
 - **nevidomost** (praktická, totální)
- různý stupeň může být i na obou očích

Slabozrakost

- = nevratný pokles zrakové ostrosti
- projev
 - sníženou či zkreslenou činností zrakového analyzátoru obou očí a omezením a deformací zrakových představ
 - obraz je rozmazaný a nejasný
- Problémy v
- speciální učební pomůcky, učebnice a texty se zvětšeným písmem
- racionální režim využití zraku a zrakový výcvik
- optické kompenzační pomůcky - lupy

Těžce slabý zrak – zbytky zraku

- hraniční mezi slabozrakostí a nevidomostí
- primárně užívání zraku – v omezené míře vidí
- potřebné speciální pomůcky a úprava prostředí
 - světlo, vhodný kontrast a jas prostředí
- vizus snížený na stupeň těžké slabozrakosti tak, že i s korekcí jedinec rozpoznává prsty těsně před očima
- schopni osvojit si čtení a psaní zvětšeného černotisku (pomocí kompenzačních pomůcek) a současně Braillovo písmo

Nevidomost

- ireverzibilní pokles centrální zrakové ostrosti pod 1/60 až světlocit
- **praktická** – zachován světlocit
- **totální** (amaurosa) – bez světlocitu
- nejtěžší stupeň zrakového postižení
- využití kompenzačních smyslů a strategií
 - čtení a psaní pomocí Braillova písma

Braillovo písmo

- tvořeno kombinací šesti bodů
- písmena tvořena kombinací jednoho až pěti bodů
- soustava – 64 kombinací
- pro psaní – Pichtův psací stroj

a	b	c	d	e
1	2	3	4	5
f	g	h	i	j
6	7	8	9	0
k	l	m	n	o
p	q	r	s	t
%	v	w	x	y
u	á	č	d'	é
z	í	ň	ó	ř
ě	í	ň	ó	ř
š	ť	ů	ů	ý
ž	·	š	ú	ý
-	+	/	:	;
"	()	?	!
			*	

Osoby se ZP a kombinovaným postižením

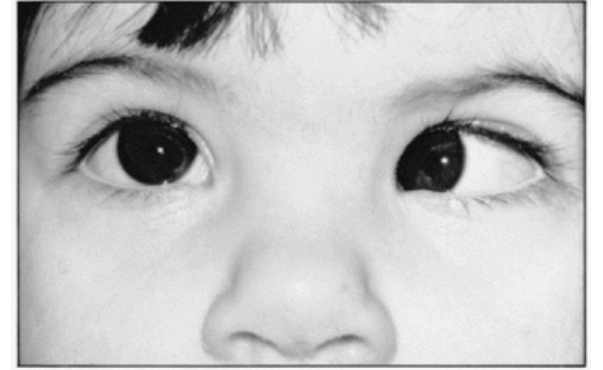
- heterogenní skupinou
- společný znak – zraková vada = dominantní postižení
- největší edukační nároky – zrakové + sluchové postižení = hluchoslepí
 - kombinace různého stupně SP (nejčastěji lehký či střední) a ZP

CHARAKTERISTIKA ČASTÝCH ZRAKOVÝCH VAD

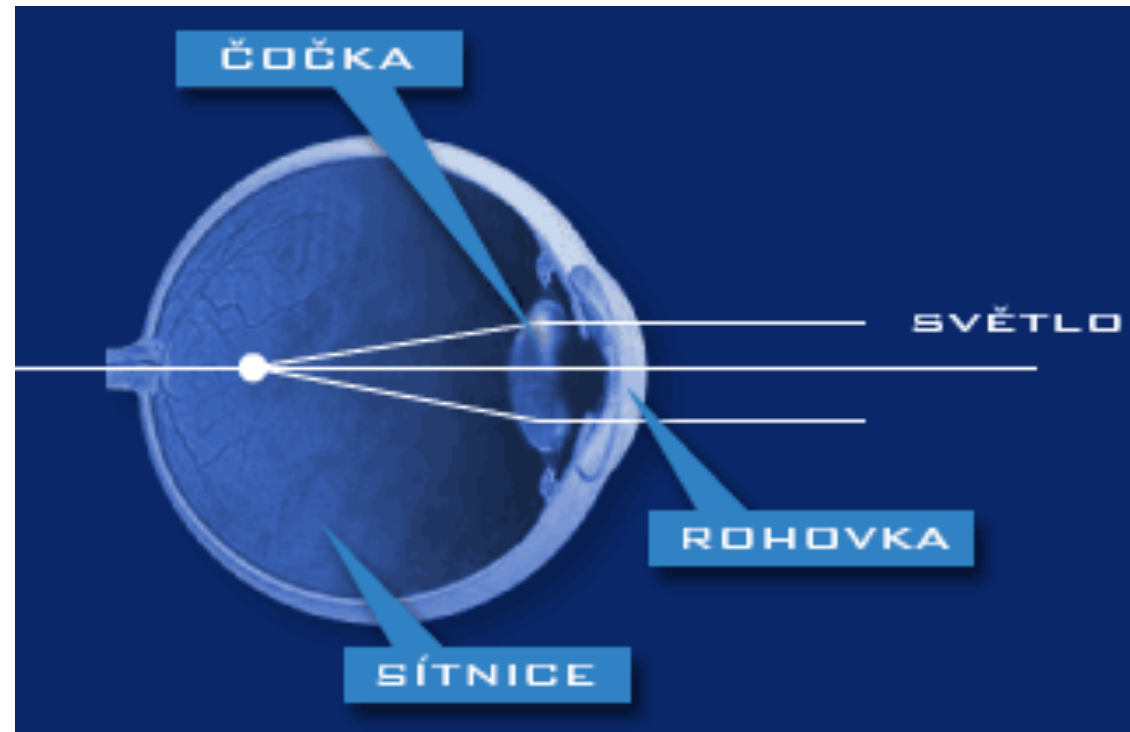
Poruchy binokulárního vidění

- šilhavost (strabismus)
 - porucha rovnovážného postavení očí
- tupozrakost (amblyopie)
 - podstatné snížení zrakové ostrosti
 - nelze korigovat brýlemi
- následek – špatná prostorová orientace
- základní postupy – lékařská péče, chirurgický zákrok, okluze, cvičení

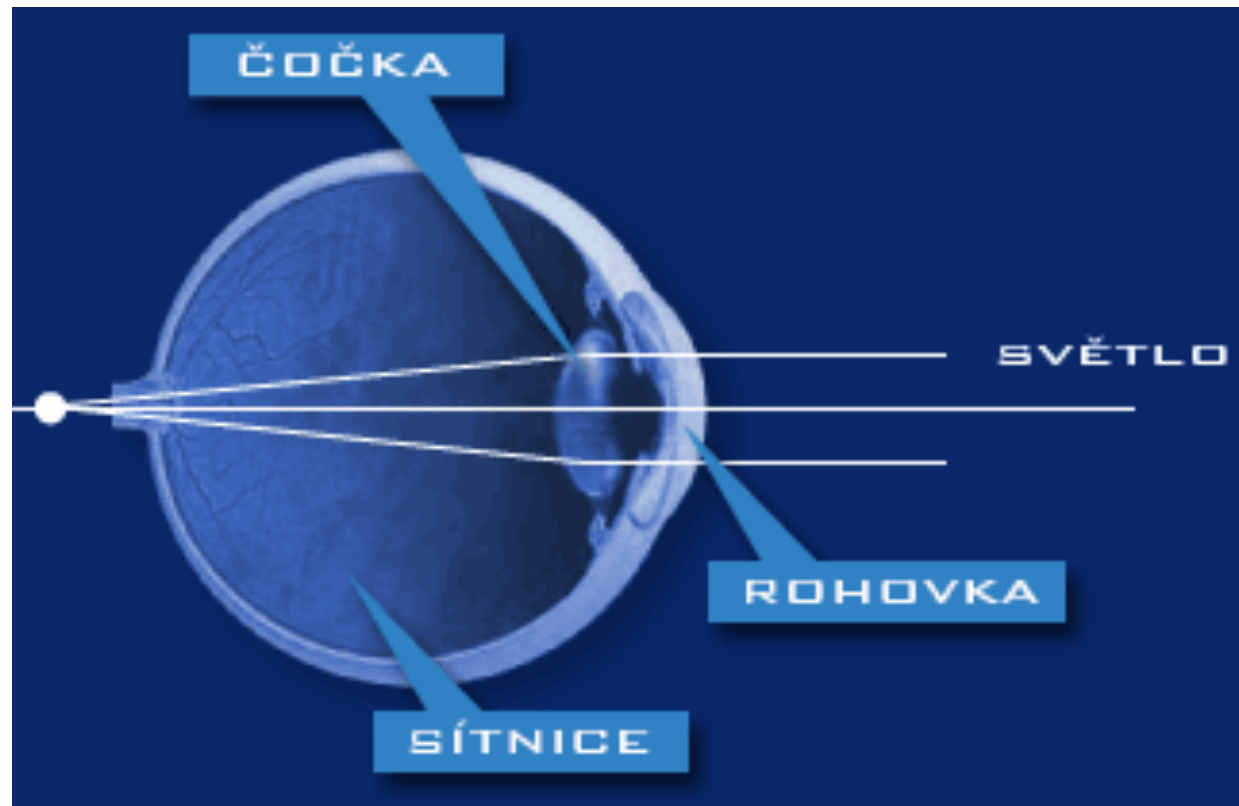
Refrakční vady - krátkozrakost

- paprsky se setkávají před sítnicí
- výsledný obraz je neostrý
- nutná náprava rozptylnými čočkami

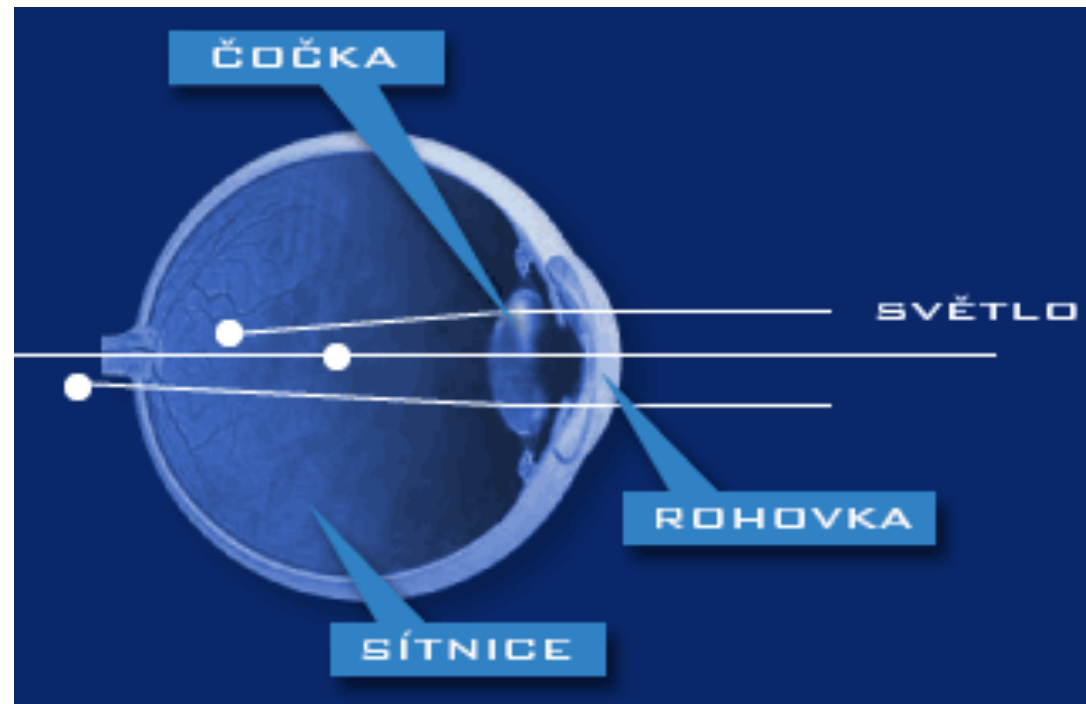
Refrakční vady - dalekozrakost

- paprsky se setkávají až za sítnicí
- k zaostření obrazu je potřebná spojná čočka

Refrakční vady - astigmatismus

- vlivem nepravidelného zakřivení rohovky se bod na sítnici nezobrazuje jako bod, ale jako čárka
- Cylindrická skla – lámou světlo jen v jednom směru

Retinopatie nedonošených (ROP)

- u předčasně narozených dětí – v případě pobytu v inkubátoru
- zvýšený přívod kyslíku
- po jeho vysazení začínají v periférii sítnic bujet cévy → objevuje se krvácení - krev proniká až do sklivce
- celý stav se hojí tvorbou vaziva, to přivodí sraštěním odchlípení sítnice s následnou ztrátou vidění
- rozsah 5 stupňů (4. a 5. – praktickou a totální slepotu)

Vliv ZP na osobnost

- ovlivňuje celou osobnost – je komplexní
- příčinou senzorické deprivace
- závislost na diagnóze, závažnosti, době vzniku a jeho původu
- obecně – odlišnosti ve 3 sférách psychického vývoje
 - kognitivním vývoji
 - pohybovém
 - socializačním
- viz kapitoly

VYBRANÉ POMŮCKY

SPECIÁLNĚ-PEDAGOGICKÉ PORADENSTVÍ

Střediska rané péče (SRP)

- dle zákona **108/2006 Sb.** o sociálních službách
 - novelizován – ve znění zákona č. 206/2009 Sb.
- komplexní služby **rodinám**, jež mají **dítě se zrakovou vadou**
- klienti
 - rodiče s dětmi se ZP ve věku 0 – 4 roky
 - a rodiny s dětmi s kombinovaným postižením ve věku 0 – 7 let
- definice a personální obsazení – viz kapitoly
- depistáž
- stěžejní úkol
 - podpora výcviku smyslů
 - doprovázení rodiny k dalšímu poskytovateli služby

SPC pro zrakově postižené

- řízeno vyhláškou č. **72/2005 Sb.**
 - o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (ve znění vyhlášky **197/2017 Sb.**)
- poskytují služby dětem a mládeži se zrakovou vadou od počátku školního vzdělávání až po ukončení školního vzdělávání, jejich rodičům a školským pedagogickým pracovníkům
- definice – viz kapitoly nebo vyhláška
- podpůrné vzdělávací služby

Služby sociální rehabilitace

- je proces učení žít s vadou, překonání neschopností v individuálních i společensky významných činnostech, ... (viz kapitoly)
- navazují na služby SRP a SPC
- určeny především pro později osleplé občany ve věku 15 let a výše
- zajištěny převážně zákonem č. 108/2006 Sb.
- klíčová organizace – **SONS** = Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR
 - www.sons.cz
- Tyfloservis, o.p.s.
- krajská TyfloCentra, o.p.s.
- Rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina, o.p.s. (sídlo v Praze)

VIDEO - KLÍČ

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096060107-klic/211562221700001/video>

- 0-
- 1:25 – 7:05 - centrum Tereza (obdoba Teiresiás)
- 7:06 – 18:30 – jak zvládnout pohyb doma; Na ruce si nevidím
 - 11:00 – 18:30 ukázka pomůcek
- 18:30 – osobní portrét Martin Svátek
 - postižení zraku – vlivem inkubátoru
 - osobní portrét; muzikant, masér

HLUCHOSLEPOTA

Hluchoslepota

= „jedinečné postižení, které vzniká kombinací sluchového a zrakového poškození.“

Etiologie

- Velmi široká.
- Dodnes bylo objeveno i popsáno přes 50 příčin. Stále však zůstává velké množství, o kterých nevíme.
- **Předčasný porod** s nutností umístění dítěte do inkubátor
- **Zarděnky** matky v těhotenství,
- **Cytomegalovirus (CMV)** – kongenitální infekce,
- **Syphilis,**
- **Toxoplazmóza,**
- Z genetických příčin je nejčastější **Usherův syndrom.**

Hluchoslepota

Klasifikace dle stupně

- hluchoslepí (totálně, prakticky)
- slabozrací neslyšící
- nedoslýchaví nevidomí
- slabozrací nedoslýchaví

Vzdělávání

- Třídy pro HLS v Berouně a Olomouci,
- speciální školy dle dominantního postižení,
- integrace do běžných škol.
- Lormova abeceda, Braillovo písmo, prstová abeceda, znakový jazyk